

janj, na podlagi katerih naj bi se ustvaril sporazum. O tem sporazumu smo že večkrat naglasili, da bi bil samo strankarski in ne narodni, ki je tako potreben za državo.

Pa tudi strankarski sporazum bi nekaj pomenil, ker bi prišli v novo vladno zastopniki Hrvatov in bi ta vlada ne bila več samo srbska in bi tudi prenehal skrajno škodljivi vpliv in vse z njim zvezane zlorabe državne oblasti samostojnih demokratov. Naša javnost ima že toliko izkušenj, da pravi, da je vsaka vladna zveza boljša, kot pa to, če so samostojni demokrati na vladi. Boljše je bilo n. pr. leta 1923, ko so več mesecev vladali sami radikali.

Ne samo po Pašičevem govoru, ampak tudi že od dolgo poprej se vršijo v pogledu sporazumevanja res samo razgovori. Do teh razgovorov so bili radikali privedeni in celo prisiljeni po svojih strankarskih interesih. Dolgo časa se spoznavajo, da imajo v zvezi s Pribečevićem samo izgubo. Pribečević — ko jih je pripravil tako daleč, da so napravili z njim nekeko pogodbo, po kateri velja samostojno-demokratska stranka za nekega referenta ali strokovnjaka prečanskih krajev, odnosno po kateri pogodbi se prečanski kraji smatrajo za popolnoma pripušeni oblasti samostojnih demokratov, — se je ravnal po tistem, ki zgrabi za celo roko, ko dobi enkrat en prst in je stavljal vedno večje zahteve. Pri zadnjih volitvah so radikali hoteli ali nehoti v mnogih prečanskih krajih pripomogli samostojnim demokratom do mandatov. Takozvanega »nacionalnega bloka« radikali sicer še nikdar niso prav pripoznali, samostojni demokrati pa vendar pod tem imenom živijo na škodo radikalov.

Iz vsega tega so radikali sprevideali, da si morajo po potrebi iskati take vladne zaveznike, ki med narodom že imajo svoje področje in ki si tudi sami oskrbujejo mandate ter za svoja dela tudi sami odgovarjajo pred gotovim delom ljudstva in volilcev. Samostojni demokrati pa samovoljno nastopajo in odgovornost odpravljajo radikalom. Vsi radikalski zaupniki iz prečanskih krajev prihajajo neprestano s prilozami proti samostojnim demokratom v Beograd ter vedno predlagajo, naj se že enkrat odločno razpusti in zanika takozvani »nacionalni blok«.

Radikali kot predstavniki večine Srbov bi brez vsake škode lahko že davno napravili vladno zvezo z radičevci ali sedanjo Hrvatsko seljaško stranko, ki predstavlja večino Hrvatov. Po zaslugi voditeljev politike, ki je lani pod Davidović-Koroščevo vlado za kratek čas prišla do izraza in do oblasti, je misel sporazuma tudi med Srbi na dobri in trdni podlagi. Srbsko seljaštvo, ki je dalo toliko glasov za radikale, nima prav nič proti temu, če delijo vladne posle tudi hrvatski seljaki, vedno težje pa občuti neprestano hujšanje proti Slovincem in Hrvatom od strani samostojnih demokratov, ki niso samo neiskreni kot velesrbi v Srbiji, Jugoslovani pa v Sloveniji in na Hrvatskem, ampak tudi skrajno oblastiteljni in pohlepni po dobičku na škodo vseh drugih.

Doslej so se samostojni demokrati izkazali kot pravi zastopniki venekapitalizma, bankirjev in spekulantov in ne samo kot nezasitni izkoriščevalci, ampak tudi kot hudobni zasmehevalci kmetijskega stanu. To so že davno opazili tudi srbski seljaki, najprej seveda oni, ki so zbrani v vrstah opozicije, potem pa tudi radikali. Danes je v radikalskem klubu okrog 30 kmetijskih poslancev, ki odkrito izjavljajo, da je samostojno-demokratska politika največja nesreča za državo in da je potreben iskren sporazum, pa naj bi stal tudi nekaj žrtve. Na žalost ima tudi radikalna stranka še mnogo velekapitalistično-spekulantskih in nasilno-političnih zastopnikov, a kljub temu lahko rečemo, da se bližajo

skusat, da bi dobil meso za denar, kajti odkar je bil prišel cesar, smo imeli povelje, da moramo vse plačati.

Po noči, ko smo kuhali, so prišli še drugi polki naše divizije. Tudi ti so se utaborili na bregu. Zelo lep pogled je bil na žarke, ki jih je ogenj metal preko vode.

Nikomur se ni ljubilo spati. Čebedej, Klipfel, Fürst in jaz smo sedeli okrog istega kotla ter govorili med sabo:

»Jutri bo pa drugače, ko bomo poskusili prekorajčiti reko. Naši tovariši v Pfalzburgu, ki zdaj pri »Divjem možu« praznuje svoje vrčke, gotovo ne slutimo, da čepimo tu ob reki in jemo kos kravjega mesa, da spimo na golih tleh in si pridobivamo v ude trganje za stara leta; kako nas bodo sekale sablje in podirale puške prej, nego si mislimo, o tem niti ne govorimo.«

»Kaj me briga«, je rekel Klipfel. »Življenje je že tako urejeno. Meni ni prav nič do tega, da bi ležal na perncah in živel od dne do dne enako. Ako hoče človek res živeti, se mu mora danes goditi dobro, jutri slabo — izprememba človeku dela veselje. Kar pa se tiče strela iz pušk, udarcev s sabljami in ubodilcev z bajonetom, jih bomo, ako Bog hoče, toliko zadali, kolikor jih prejmemo.«

»Prav praviš«, je rekel Čebedej, ter si zapalil pipo. »Jaz sam zase upam, da moja smrt, ako padem, ne bo posledica tega, ker udarcev in sunkov, ki sem jih dobil, nisem vrnil.«

Tako smo se pomenkovali par ur. Leger se je bil zvil v plašč, pomolil noge proti ognju in zaspal; kar zakliče straža kakih dvesto korakov od nas: »Kdo je?«

»Francija!«

»Kateri polk?«

»Šesti redovni polk.«

Bili so maršal Ney in general Brenier s pijonirskimi častniki in artiljerijo. Maršal je bil odgovoril »šesti redovni polk«, ker je že naprej vedel, kje ležimo. To nas je veselilo in celo ponosni smo bili na to. Videli smo, kako je generalom Souhamom in nekaterimi drugimi višjimi častniki jezdil mimo in smo ga dobro spoznali, dasi je bilo noč, kajti nebo je bilo posejano z zvezdami, luna je izhajala in videlo se skoro kot po dnevu.

Kjer se reka zavije, so se ustavili. Tam so postavili šest topov, in takoj nato so prišli pontonci z dolgo vrsto

velike spremembe v pogledu danes najmočnejše srbske stranke. Razdor med seljaki in gospodo je vedno večji in če kmalu ne zmagajo pravi narodni zastopniki in znani poštenjaki iz meščanskih krogov, ta stranka ne bo več dolga glavna predstavnica srbskega življa.

Hrvatski sporazum z radikalno stranko, kakršna je danes, bi bil, kakor že rečeno, mnogo vreden radi tega, ker bi napravil konec samostojno-demokratski samopašnosti. Za pravi sporazum je pa seveda potrebno, da se radikalna stranka v celoti obnaša, kakor se spodobi za vladno stranko v kulturnem svetu. Že po volitvah v spomladi leta 1923 se je od strani pravih zastopnikov Slovencev in Hrvatov ponudil radikalni stranki nekaj dogovor ali predporazum edino na podlagi tega, kar bi morala dati vsaka, za državo in narod zavzeta vladna stranka sama od sebe. Zelelo se je, naj radikali kot vladajoča stranka odpravijo korupcijo, izboljšajo upravo, izvajajo obstoječe zakone napram vsem enako, uredijo za vse enako dolžnosti in pravice, zaustavijo nasilje itd. Ob sklepanju takozvanega Markovega protokola so radikali vse to obljubili, a ko so vse pograbili, kar so jim dale opozicijske skupine na podlagi tega dogovora, so pa svoje obljube in zagotovila kratkoma poteptali.

Tudi sedaj spremljajo sporazumevanje prav sumljiva dela od strani vodstva radikalne stranke. Sprejemajo se taki zakonski osnutki, ki niso samo krut napad na široke sloje slovenskega in hrvatskega naroda, ampak tudi na srbsko delovno ljudstvo. O osnutku zakona o kmetijskih kreditih so ogorčeno izjavili sami radikalski kmetijski poslanci, da bo služil v prvi vrsti požrešnim beograjskim milijonarjem, o invalidskem zakonu smo nedavno čitali najostrejšo kritiko tudi v beograjskih listih, ker daje ta zakon popolnim, za vsako delo nesposobnim invalidom samo 200 din. mesečno, kar pomeni komaj 1 kg kruha na dan, do polovice nesposobnim invalidom pa mesečno 45 D, da bi tak invalid torej celo svoje življenje ne prejel toliko, kolikor prejema en minister v enem samem mesecu, o tiskovnem zakonu se poleg poklicnih novinarjev zgražajo po celi državi vsi, ki so v kakoršnikoli zvezi s tiskom in tako gre naprej v dolgi, silno nazadnjaški vrsti.

Na podlagi vsega tega si je težko misliti že navadno sporazumevanje, kaj šele pravi sporazum. Če radikali kot

vozov, ki so bili obloženi z mostnicami, tramovi in vsem gradivom za mostove. Naši huzarji so jahali ob reki ter zasegali vse čolne, topničarji pa so stali poleg svojih topov, da s kartečami poderjo tiste, ki bi hoteli preprečiti grajenje. Dolgo smo opazovali to delo. Naenkrat se je od vseh strani začelo klicanje »kdo je« — prihajali so polki tretjega armadnega zbora.

Nazadnje sem zaspal proti jutru. Klipfel me je moral potresti, da me je zbudil. Od vseh strani se je odzvalo klicanje k zbiranju. Mostovi so bili zgrajeni, prehod čez Saalo se je pričel.

Nastala je bila močna odmeva. V naglici smo snažili puške in zvijali plašče, da jih pritrđimo na tornistre. Pri tem smo pomagali drug drugemu ter se potem vstopili v vrsto. Bilo je okrog štirih zjutraj. Iz reke dvigajoča se megla je vse naokrog zavila v siv plašč. Dva bataljona, vojaki v četah, v sredi častniki in zastava, so že šli čez most. Njih korakanje je povzročalo voljo bobnenje. Za njimi so spravili čez topove in vozove s streljivom.

Pravkar nam je bil stotnik Florentin ukazal nasuti svežega strelnega prahu, ko so prišli general Souham, general Chemineau, polkovnik Zapfel in naš poveljnik. Bataljon se je zganil. Jaz sem se neprestano oziral, kdaj bodo pridirjali Rusi, a nič se ni ganilo.

Kadar je kak polk prišel na drugi breg, je postavil »puško k nogi« in napravil karè. Okrog pete ure je bila vsa divizija na oni strani. Solnce je razgnilo meglo in tri četrti ure od nas smo ugledali starinsko mesto s strmimi strehami, okrogel, s skriljem pokrit zvonik in zadaj grad: to je bil Weissenfels.

Med mestom in nami se je vila globoka grapa. Maršal Ney, ki je bil pravkar došel za nami, je predvsem hotel vedeti, kaj je v dolini. Zato sta šli naprej dve stotniji kot raztreseni strelci, štirikotniki (karèji) pa so šli za njima z navednim korakom, častniki, saperji in godci v sredi, topovi v presledkih, vozovi s streljivom pa za zadnjo vrsto.

Nihče ni zaupal tej grapi, posebno zato, ker smo bili prejšnji dan tu videli dokaj konjenice, ki se ni mogla umakniti do konca ravnine, katero smo lahko pregledali na vse strani. To je bilo čisto nemogoče. Nikdar v svojem življenju še nisem bil tako nezaupljiv, kot zdaj: vedno sem

stranka, ki ima vso vladno v rokah, od vsega tega še v sedanjem hipu ne odstopijo, ali vse to ne popravijo, izovejo splošno ljudsko ogorčenje, ki bo tudi to stranko razbilo in spravilo na površje druge, ki že imajo ali pa bodo male najti prave podlage sporazumevanja in sporazuma.

Za jesenske šolske počitnice.

Narodni poslanec Stefan Faleš in drugi poslanci Slovenske ljudske stranke so poslali ministru prosvete naslednjo interpelacijo:

V bivši Slovenski Stajerski je bila že desetletja udomaćena navada, da so bile počitnice na ljudskih šolah po deželi vedno meseca septembra in oktobra in to iz tehničnih gospodarskih razlogov.

Pri nas v bivši Slovenski Stajerski se mladina iz višjih razredov ljudske šole uporablja za lahka kmetijska opravila, pred vsem za pašo in pobiranje sadja. Z uvedbo šolskih počitnic meseca julija in avgusta je pa uporaba teh otrok zelo omejena, ker se otroci vsled novih počitnic meseca septembra in oktobra ne morejo uporabljati za pastirje radi kratkega dneva in mraza, med tem ko lahko meseca julija in avgusta napasejo živino pred in po šoli, ko je toplo in dolg dan.

Kakor znano, se opravlja spravljane sadja največ meseca septembra in oktobra, ko je pomanjkanje delavcev na kmetih najbolj občutljivo. Za to delo so gotovo najbolj uporabni otroci-šolarji, kateri pa morajo ravno ta čas zaradi novo upeljanih počitnic v šolo in se vsled tega ne morejo za taka dela uporabiti. Posledica tega je, da ima kmetijstvo, ki vsled pomanjkanja delavcev že itak hudo trpi, prav občutno škodo.

Otroci revnih staršev pa, kateri so si s takim delom prej prislužili pri kmetih potrebno obleko za zimo, so zdaj brez obleke, katere jim revni starši ne morejo kupiti in torej po zimi ne morejo obiskovati šole, in končno se brez potrebe veliko kmetov izpostavlja nepotrebnim šikanam od strani šolske oblasti, ker so prisiljeni šoloobvezne otroke v tem času za zgoraj navedena dela doma obdržati.

Ker so prizadeti na pristojnem mestu že ponovno prosili, da se počitnice iz zgoraj navedenih vzrokov določijo zopet na meseca september in oktober, si podpisani dovoljujemo g. ministru staviti vprašanje:

Hoče li gospod minister odrediti, da se tej upravičeni zahtevi našega kmečkega prebivalstva ugoditi in odrede šolske počitnice na podeželskih ljudskih šolah za meseca september in oktober, kakor je bilo to prej v navadi.

Prosim pismenega odgovora!

Podpisi naših poslancev.

Beograd, 29. maja 1925.

misli na kako presenečenje. Navdajalo pa nas je s pogumom, ko smo videli, kako lepo korakamo v vrstah z nabitimi puškami, v sprednji vrsti z zastavo, generali, polni zaupanja, malo zadaj, in ko smo slišali umerjeni korak vse te mase. Rekel sem sam pri sebi: »Morda se umaknejo, ko nas ugledajo; to bi bilo še najboljšo — zanje in za nas.«

Jaz sem stal spredaj v drugi vrsti za Čebedejem in seveda široko odpiral oči. Včasih sem se ozrl nekoliko v stran na drugi štirikotnik, ki je prodiral v isti vrsti z nami. V njega sredi sem videl maršala s štabom. Vsi so imeli velike trivoglaste klobuke po strani ter iztegovali glave, da bi videli iz daljave, kaj se godi.

Streljavkarji so se bili med tem približali z grmičevjem in živo mejo obrastli grapi. Že nekaj minut poprej sem videl na nasprotnem pobočju, kako se je nekaj gibalo in bliskalo, kot bi bilo žito, čez katero pihlja veter. Misli sem si, da bi pač utegnili biti Rusi s sulicami in sabljami. A ta hip, ko so se naši strelci bližali bodičevju in trnjevim grmom in se je na več krajih pričelo streljanje, sem videl jasno, da so sulice. Takoj nato se je prav pred nami posvetilo in počil je strel iz topa. Rusi so imeli topove, pravkar so bili ustrelili na nas. Ko sem se ozrl, opozorjen od nekega šuma, sem videl, da je bila v vrstah na levi luknja.

Obenem sem slišal glas polkovnika Zapfela, ki je poveljeval hladnokrvno:

»Razmiki!«

In stotnik Florentin je ponovil:

»Razmiki!«

To se je zgodilo tako hitro, da nisem imel časa misliti. A petdeset korakov naprej se je posvetilo drugič in zašumelo v vrstah — kakor bi bil močan veter potegnul mimo — in zopet sem videl vrzel, a to pot na desni.

Ker je polkovnik po vsakem ruskem topovskem strelu ukazal razmiki, sem razumel, da je bilo vsakokrat treba zadeti vrzel. Ta misel me je čisto zmešala, a treba je bilo iti dalje.

Nisem si več upel misliti na to ter misli obrnil drugam. Kar general Chemineau, ki je bil vstopil v naš štirikotnik, zavpije z groznim glasom: »Stoj!«